

Geefgedrag aan organisaties in Vlaanderen

Ann Carton¹, Caroline Gijssels², Lesley Hustinx³

Foto: Image 100

Samenvatting

De Vlaming geeft anno 2009 vooral geld en materiële zaken eerder dan tijd (vrijwilligerswerk). Bijna acht op de tien Vlamingen stort geld op een rekening en/of verleent een andere vorm van financiële steun aan een maatschappelijke organisatie of een goed doel. Ruim zeven op de tien schenkt goederen. Een kleine 20% daarentegen doet regelmatig aan vrijwilligerswerk. Een minderheid van nog geen 10% rapporteert geen enkele vorm van geefgedrag. De resultaten bevestigen dat geefgedrag aan organisaties ongelijk verdeeld is in de Vlaamse samenleving. Een hogere sociaal-economische positie gaat vaker samen met het geven van tijd en/of geld en in natura. Voorts blijkt deelname aan vrijwilligerswerk anno 2009 nog steeds gerelateerd aan kerkgang, en verkleint het hebben van jonge kinderen de kans op het geven van tijd aan organisaties (maar niet op het geven van geld en/of materiële zaken). Ten slotte hebben mannen en vrouwen een gelijke kans op deelname aan vrijwilligerswerk, maar behoren vrouwen wel vaker tot de groep van 'uitsluitend materiële gevers'.

Inleiding

Het vrijwillige engagement van mensen is een belangrijke bindende factor in de Vlaamse samenleving. Mensen zijn als vrijwilliger actief in tal van organisaties, ze zetten zich in voor het bestuur van een vereniging of geven financiële of materiële steun aan een goed doel. Deze diverse vormen van inzet kunnen onder de brede noemer van 'geefgedrag' worden gevat. Meer concreet gaat het om bijdragen in de vorm van geld, goederen, of tijd (expertise), vrijwillig ter beschikking gesteld door individuen en organisaties (fondsen, bedrijven, kerken), waarmee primair doelen van algemeen maatschappelijk belang worden gesteund (Schuyt & Gouwenberg, 2005)⁴. Geefgedrag manifesteert zich dus op drie wijzen: het geven van tijd, geld, of in natura, en het kan zowel door individuen als organisaties gebeuren. In dit webartikel beperken we ons tot het geven van tijd, geld en in natura (zowel lichamelijk als niet-lichamelijk) door individuen in Vlaanderen.

In tegenstelling tot de ons omringende landen bestaat er over het geefgedrag in Vlaanderen slechts beperkte en gefragmenteerde informatie (Hustinx & Gijssels, 2009). De jaarlijkse survey Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen (SCV-survey) bracht vooral het lidmaatschap van verenigingen over de jaren heen systematisch en gedetailleerd in kaart (Hooghe & Quintelier, 2007). Ook vrijwilligerswerk kwam in vorige edities van de SCV-survey regelmatig aan bod (Gijssels & Loose, 2007). 'Giro-lidmaatschap', met name

¹ Studiedienst van de Vlaamse Regering

² HIVA, Katholieke Universiteit Leuven

³ Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

⁴ De Werkgroep Filantropische Studies van de Vrije Universiteit van Amsterdam geeft al sinds 2001 tweejaarlijks een publicatie uit onder de titel 'Geven in Nederland', waarin telkens een algemeen overzicht wordt gegeven van het geefgedrag van individuen, huishoudens en institutionele gevers. Elke editie zoomt ook in op een aantal specifieke topics over geefgedrag. Voor deze en andere publicaties van de leden van de Werkgroep Filantropische Studies, zie www.geveninnederland.nl.

het verlenen van financiële steun aan organisaties door geld te storten op hun rekening, werd in de jaren 2001, 2002 en 2003 bevestigd (Van den Bosch, 2010). In ander onderzoek werd dieper ingegaan op fiscale aftrekken op basis van een analyse van federale administratieve gegevens ter zake (Contactgroep Giften, 2002; Defeyt, 2010) en op financieel geefgedrag in ruimere zin (Damen e.a., 2000; Van Ootegem, 1993; Mortelmans e.a., 2005). In het voorjaar 2011 heeft de Koning Boudewijnstichting voor het eerst een index van de filantropie voorgesteld. Deze index is samengesteld op basis van objectieve gegevens zoals cijfers van instellingen zonder winstoogmerk van de Nationale Bank, data over giften uit de budgetenquête van het Ministerie van Economische Zaken, informatie over stichtingen van openbaar nut en fondsen en informatie over fiscale attesten van het Ministerie van Financiën (Koning Boudewijnstichting, 2011). Een systematische en exhaustieve bevestiging van de verschillende vormen van geven werd in Vlaanderen echter nog niet uitgevoerd. Om dit te remediëren werd in de SCV-survey van 2009 een geïntegreerde module rond 'Geefgedrag in Vlaanderen' (GiV) opgenomen.

De GiV-module bouwt voort op de bestaande participatievragen in de SCV-survey en biedt daarmee een complementair perspectief door niet alleen te focussen op geformaliseerde en regelmatige vormen van geven (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk in georganiseerd verband, steunend lidmaatschap, bestuurslidmaatschap), maar ook in te zoomen op verschillende andere vormen van financiële steun (bijvoorbeeld het geven van geld tijdens een collecte op straat of in kerk/moskee, of de aankoop van gadgets tijdens een campagne), en op het geven van materiële (kleding, schoenen, meubelen of andere goederen) en fysieke goederen (bloed, plasma, bloedplaatjes). De GiV-module omvat ook vragen naar geefgedrag ten aanzien van familie, vrienden en burens (zogenaamde 'informele hulp') (Vanderleyden & Moons, 2008). Dit laat toe geefgedrag in de primaire sfeer (informele hulp) te vergelijken met geefgedrag ten aanzien van organisaties (formele hulp) en hierin op zoek te gaan naar patronen. Het beschikbare datamateriaal kent ook zijn beperkingen. Over hoeveel geld aan diverse organisaties wordt gegeven of welk soort en hoeveel goederen aan een of ander goed doel worden geschonken, zijn geen vragen opgenomen.

In deze verkennende bijdrage beperken we ons tot de analyse van het formeel geefgedrag en gaan we dieper in op drie centrale vragen:

- 1) Wat is de frequentie van verschillende vormen van geefgedrag bij de Vlamingen anno 2009?
- 2) Welke patronen van geefgedrag manifesteren zich? Met andere woorden: combineren Vlamingen het geven van tijd, geld en in natura, en op welke wijze?
- 3) Wat is het profiel van de gevers?

De gerapporteerde resultaten hebben betrekking op de gewogen data (Carton e.a., 2010).

1. Wat en hoeveel geeft de Vlaming?

1.1. Geven van tijd

Het geven van tijd wordt doorgaans gevat onder de noemer 'vrijwilligerswerk'. Het gaat dan volgens algemeen geldende definities om het vrijwillig verrichten van onbetaalde activiteiten in een min of meer georganiseerd verband ten behoeve van anderen of van de samenleving als geheel (Hustinx e.a., 2010). Vrijwilligers zijn op zeer diverse maatschappelijke terreinen actief, en verrichten een breed gamma aan activiteiten. Een categorie die doorgaans apart beschouwd wordt, is deze van de 'bestuursvrijwilligers', namelijk zij die in het bestuur van verenigingen en vrijwilligersorganisaties zetelen. De SCV-survey peilt sinds de opstart van het onderzoek in 1996 naar de mate waarin de Vlaming op regelmatige basis vrijwilligerswerk verricht voor verschillende types organisaties. Ook de deelname aan het verenigingsleven is over de jaren heen zorgvuldig in kaart gebracht, en hierbij wordt ook nagegaan of iemand als bestuurslid actief is.

In tabel 1 wordt voor de periode 1996 tot 2009 de evolutie in de regelmatige deelname aan onbetaald vrijwilligerswerk in Vlaanderen weergegeven en het geschatte aantal uren dat

hieraan per week wordt geïnvesteerd. Wat de algemene deelnamecijfers betreft, bedraagt het langjarig gemiddelde 17,8% tussen 1996 en 2009⁵. Tussen de jaren zien we kleine schommelingen met een uitschieter van 22% in 2008, maar over het algemeen blijft het aantal gerapporteerde vrijwilligers stabiel. Deze cijfers sluiten aan bij de gegevens uit de European Values Study. Voor de periode 1981-1999 evolueerde het percentage deelname aan vrijwilligerswerk in de Europese lidstaten van 18 naar 22 (Dekker & Van de Broek, 2006). Anno 2008 blijkt gemiddeld 1 op 5 van de inwoners van de EU27-landen vrijwilligerswerk in verenigingsverband te hebben verricht (Vrind, 2011).

Vlaamse vrijwilligers schatten dat ze in 2009 gemiddeld wekelijks 4 uur en 31 minuten aan hun vrijwilligersactiviteiten besteed hebben. Bijkomende analyse toont overigens aan dat bestuursleden een hoger gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per week (5 uur en 27 minuten) melden dan niet-bestuursleden. De helft van de Vlaamse vrijwilligers geeft aan gemiddeld meer dan 3 uur per week aan vrijwilligerswerk te doen, met een maximum van gemiddeld 30 uur per week. Het iets kleiner aandeel vrijwilligers dat in 1996 vrijwilligerswerk rapporteerde, gaf toen aan wekelijks meer tijd (gemiddeld 7 uur en 3 minuten) aan vrijwilligerswerk te besteden. Tussen 2007 en 2009 stellen we zelfs een vrij scherpe daling van het gemiddeld aantal uren vast: van 6 uur en 12 minuten naar de eerder gerapporteerde 4 uur en 31 minuten. De intensiteit van het vrijwilligerswerk schommelt echter nogal sterk over de jaren heen.

Tabel 1 Evolutie aandeel vrijwilligerswerk en intensiteit inzet, Vlaanderen, periode 1996-2009

	Onbetaald vrijwilligerswerk (% ja)		Intensiteit inzet in uren per week ^b			Intensiteit inzet in dagen per jaar ^b		
				Gemiddeld aantal uren per week	Mediaan in uren		Gemiddeld aantal dagen voorbije jaar	Mediaan in dagen
1996	N=1.577	15,3	N=145	6u 56min	3-4	N=80	16	5-6
1997	N=1.500	17,1	N=165	5u 11min	3-4	N=95	15	9-10
1998	N=1.491	18,2	N=252	5u 48min	± 3	N=17	13	7-10
2000	N=1.345	17,2	N=234	5u 38min	± 3			
2001	N=1.446	16,1	N=225	6u 32min	± 3			
2002	N=1.477	16,1	N=243	6u 31min	± 3			
2005	N=1.522	19,1	N=285	6u 29min	3			
2007	N=1.449	19,4	N=302	6u 12min	± 3			
2008	N=1.475	22,1	N=324	5u 40min	± 3			
2009 ^a	N=1.358	17,1	N=235	4u 31min	± 3			
2009	N=1.440	17,1	N=248	4u 37min	± 3			

N = aantal ongewogen observaties; % ja, uren, minuten en dagen op basis van cross-sectionele weegcoëfficiënten

^a Omwille van de vergelijkbaarheid met de voorgaande jaren wordt voor 2009 een uitsplitsing gemaakt naar zowel de 18-85-jarige Belgen (de onderzoekspopulatie voor de andere surveyjaren) als de totale onderzoekspopulatie (18+, Belgen en niet-Belgen - laatste rij).

^b Bij de berekening van de inzet in uren per week en aantal dagen per jaar is geen rekening gehouden met de (zeer beperkt voorkomende) extreme waarden 0 uren of dagen en 365 dagen per jaar. Merk op dat vanaf 2000 de bestede tijd enkel in uren per week is gevraagd.

Bron: SVR – SCV-survey

⁵ Percentage vrijwilligers in elk jaar in de tijdreeks, bij elkaar opgeteld en gedeeld door het aantal jaren in de tijdreeks.

Tabel 2 geeft voor de periode 2001 tot 2009 weer op welke terreinen Vlamingen regelmatig onbetaald vrijwilligerswerk verrichten. Deze terreinen omvatten vooral vrijwilligerswerk binnen een organisatie. Naar types organisaties is de Vlaamse vrijwilliger in 2009 hoofdzakelijk actief op het terrein van hulpverlening aan bejaarden, personen met een handicap en zieken (24,2%), alsook binnen de recreatieve domeinen van sport (23,9%), culturele verenigingen (22,4%) en de jeugdbeweging (20,2%). Wat betreft de evolutie in deelname aan verschillende types organisaties, is enige omzichtigheid geboden, daar het telkens om een vrij beperkte groep van vrijwilligers (gemiddeld over de jaren heen 266 personen) gaat, waardoor kleine steekproefverschillen meteen voor verschuivingen in percentages zorgen. De schommelingen zijn soms groot, maar wijzen niet in een eenduidige richting. Wel is het zo dat de meest populaire types organisaties in 2009 ook de voorgaande jaren de meeste Vlaamse vrijwilligers aantrokken.

Tabel 2 Evolutie terreinen van onbetaald vrijwilligerswerk, Vlaanderen, periode 2001-2009, % ja

Vrijwilligerswerk	2001	2002	2005	2007	2009 ^a	2009
	N=232	N=250	N=292	N=306	N=241	N=254
In het kader van een politieke organisatie	8,3	4,4	3,9	5,2	3,3	3,1
In een beroeps- of vakorganisatie	8,8	8,8	11,2	13,6	11,5	10,8
In het kader van een godsdienstige organisatie of levensbeschouwing	16,7	18,1	15,9	16,0	11,8	11,5
In een jeugdbeweging	13,7	17,0	13,3	13,1	21,0	20,2
In een culturele vereniging zoals zang, muziek, toneel, dans	20,8	21,6	13,6	18,1	23,9	22,4
In een sportvereniging	23,7	27,9	23,6	29,8	23,8	23,9
In een hobbyvereniging	11,4	11,7	10,6	15,2	12,5	12,1
Als hulp op school ^b	15,4	22,1	14,2	13,6	19,0	18,8
In een oudercommissie, schoolbestuur	5,4	11,3	6,9	7,7	11,1	11,0
In een vrouwenvereniging of vrouwencafé	5,8	9,0	3,9	6,8	5,3	5,0
In een vereniging die zich inzet voor burenen-, bejaarden-, gehandicaptenhulp ^c	21,5	23,6	24,7	20,5	24,0	24,2
In het kader van hulpdiensten zoals Rode Kruis en brandweer	8,2	7,8	4,8	6,5	5,4	5,1
Als hulpverlening bij familie of buurt, kinderopvang ^b	28,5	33,0	26,5	33,2	26,3	25,8
In een natuur- of milieuvereniging	nb	nb	nb	4,9	6,0	6,4
Op overige terreinen van inzet zoals actiegroep Amnesty International, Wereldwinkel e.d.	5,7	6,4	7,6	5,8	7,1	7,5
In overige hulpverlening zoals advies, voorlichting, telefonische hulpdienst, wetswinkel	1,8	1,4	3,5	2,7	3,4	3,2
Op een ander terrein	6,6	4,3	2,6	1,3	2,1	2,0

N = aantal ongewogen observaties; % ja op basis van cross-sectionele weegcoëfficiënten

nb = niet beschikbaar

^a Omwille van de vergelijkbaarheid met de voorgaande jaren wordt voor 2009 een uitsplitsing gemaakt naar zowel de 18-85-jarige Belgen (de onderzoekspopulatie voor de andere surveyjaren) als de totale onderzoekspopulatie (18+, Belgen en niet-Belgen - laatste kolom).

^b Niet binnen organisatieverband.

^c In 2009 gewijzigd naar 'in een vereniging die zich inzet voor bejaarden-, gehandicapten- en ziekenhulp'.

Bron: SVR – SCV-survey

Merk op dat in tabel 2 niet alleen terreinen van vrijwilligerswerk binnen een verenigingsverband zijn opgenomen, maar ook enkele die eerder aansluiten bij de meer informele hulp (zoals hulp op school of in de buurt). Gegeven de opzet van het artikel zal bij de analyse van het profiel van gevers echter enkel gefocust worden op die vrijwilligers die actief zijn binnen een organisatieverband. Voor een meer diepgaande analyse van informele zorg in Vlaanderen, zie de studie van Vanderleyden en Moons (2010).

De Vlaamse vrijwilliger is hoofdzakelijk betrokken bij twee types van taken:

1. de organisatie van activiteiten (32,6%);
2. hulpverlening, verzorging en ondersteuning (25,0%).

Andere taken die de Vlaamse vrijwilliger verricht zijn:

- vergaderen en deelnemen aan de besluitvorming (12,7%);
- klusjes opknappen (10,8%);
- administratie (7,4%);
- voordrachten en/of lesgeven (5,6%);
- de verkoop van kaarten, tombola, ... (2,7%).

Slechts een kleine minderheid van de Vlamingen (10,1%) is als bestuursvrijwilliger actief (8% is bestuurslid van één vereniging, 2% is dit van twee of meer verenigingen).

1.2. Geven van geld en geven in natura

Naast het geven van tijd, kunnen individuen ook uitdrukking geven aan hun maatschappelijke betrokkenheid door het geven van geld of het geven in natura. De GiV-module peilde naar beide vormen van geefgedrag. Wat het geven van geld betreft, werd een onderscheid gemaakt tussen geld storten op een rekening en een andere vorm van financiële steun verlenen (bijvoorbeeld geld geven tijdens een collecte, iets kopen voor een goed doel, deelnemen aan een actie of tombola voor een goed doel). In tegenstelling tot eerdere bevragingen (Mortelmans e.a., 2005; Van Ootegem, 1993) werd er geen onderscheid gemaakt tussen fiscaal aftrekbare en andere financiële giften en werden evenmin bedragen in kaart gebracht.

Uit de resultaten blijkt dat anno 2009 78,5% van de Vlaamse bevolking tijdens het voorbije jaar geld heeft gestort op een rekening en/of andere vorm van financiële steun heeft verleend. Slechts een minderheid (21,5%) verklaart met andere woorden nooit geld te hebben gegeven aan een maatschappelijke organisatie of een goed doel. Dit sluit aan bij de studie van Mortelmans e.a. (2005), waaruit bleek dat tien jaar eerder, in 1999, 75% van de respondenten aan goede doelen had gegeven (met als gemiddeld bedrag 68 euro).

Anno 2009 heeft 43,4% van de Vlamingen minstens eenmaal geld gestort op de rekening van een maatschappelijke organisatie of een goed doel, en 67,1% heeft minstens eenmaal een andere vorm van financiële steun verleend. Het verband tussen het storten van geld en andere vormen van financiële steun is zwak positief ($r=0,12$ significant op niveau 0,01). Diegenen die geld storten, deden dit gemiddeld genomen op de rekening van 1,72 types van organisaties. Een andere vorm van financiële steun werd gemiddeld aan 1,93 types van organisaties gegeven. Ongeveer de helft van de Vlamingen die geld storten, doet dit voor twee of meer types van organisaties. Andere vormen van financiële steun voor twee of meer types van organisaties gebeurt door bijna zes op tien van de Vlamingen.⁶

De cijfers met betrekking tot girolidmaatschap lijken lager te liggen dan deze die op basis van de eerdere SCV-surveys werden gegenereerd. De analyse van Van den Bosch (2010) op basis van de SCV-survey van 2002 wees uit dat in dat jaar ongeveer 54% van de Vlaamse bevolking aan minstens één type organisatie een financiële bijdrage heeft gestort.

⁶ Bij vergelijking met de beperktere groep van 18-85-jarige Belgen zijn de verschillen zeer klein en dit voor beide vormen van financiële steun: bij de 18-85-jarige Belgen stort 43,1% minstens eenmaal op een rekening, en degenen die geld storten, doen dit gemiddeld aan 1,72 organisaties en 68,7% van de 18-85-jarige Belgen verleent minstens eenmaal een andere vorm van financiële steun aan gemiddeld 1,95 organisaties.

Diegenen die doneerden, gaven geld aan gemiddeld 1,89 types organisaties. Dit cijfer sluit aan bij dat van 2009.

Eerdere analyses over girolidmaatschap toonden aan dat het storten van geld in Vlaanderen veelal gebeurt op de rekening van zogenaamde 'tertiaire organisaties' (Putnam, 2000), meer bepaald organisaties met een groot aantal passieve leden (zoals milieu- en derdewereldorganisaties), die aansluiten bij thema's zoals de milieuproblematiek, mensenrechtenproblematiek of bewustwording van de Noord-Zuidverhoudingen in de wereld (Elchardus e.a., 2001; Hooghe & Quintelier, 2007; Smits & Elchardus, 2009; Van den Bosch, 2010). Girolidmaatschap voor rekening van hulp- en gezondheidsorganisaties (bijvoorbeeld Rode Kruis, Levenslijn, Kom op tegen Kanker, ...) bedroeg volgens de SCV-survey van 2002 40%, terwijl 30% van de Vlamingen in 2002 aangaf te storten op rekening van organisaties die zich inzetten voor de derde wereld (bijvoorbeeld Artsen Zonder Grenzen, 11.11.11., Broederlijk Delen, Damiaanactie, Vredeseilanden, ...) (Van den Bosch, 2002). Van Ootegem (1993) stelde eerder vast dat anno 1990 van alle private giften 53,8% naar ontwikkelingssamenwerking ging en 34,9% naar de categorie 'minderbedeelden' (hierin volgens de auteur grotendeels ook inbegrepen de categorie 'zieken en personen met een handicap'). Dit patroon wordt bevestigd in de huidige analyse. Bovendien wordt ook hier duidelijk dat goede doelen het zeker niet alleen moeten hebben van girolidmaatschap en dat Vlamingen in belangrijke mate geneigd zijn ook op andere vormen van fondsenwerving door goede doelenorganisaties in te gaan.

In tabel 3 wordt op basis van de SCV 2009 weergegeven aan welk type organisatie of doel de Vlamingen voornamelijk geld geven. We maken een onderscheid tussen storten op een rekening en andere vormen van financiële steun. Hieruit blijkt dat er ook nu overwegend geld wordt gegeven aan hulp- en gezondheidsorganisaties (30% zegt geld gestort te hebben voor rekening van hulp- en gezondheidsorganisaties; 52,4% meldt een andere vorm van financiële steun aan dit type van organisaties), en solidariteit met de derde wereld (ten aanzien van deze organisaties rapporteert 22,3% geld te hebben gestort; 36,3% meldt andere vormen van financiële steun te hebben verleend). In tweede orde, en op verre afstand, volgen milieu- en natuurorganisaties (8,6% meldt geld te hebben gestort; 10,5% zegt een andere vorm van financiële steun te hebben verleend), mensenrechtenorganisaties (respectievelijk 4,9% en 9,7%) en levensbeschouwelijke organisaties (respectievelijk 4,5% en 14,2%).

Het storten van geld vertegenwoordigt een meer hoogdrempelige vorm van geven dan het verlenen van andere vormen van financiële steun. Inderdaad, organisaties slagen er over het algemeen beter in de Vlaming te overhalen tot het verlenen van een andere vorm van financiële steun dan te storten op een rekening. Dit hoeft niet te verbazen gezien het bij andere vormen van financiële steun vaak gaat om losse, ad hoc vormen van geefgedrag (bijvoorbeeld een collecte op straat), terwijl het storten van geld op een rekening een meer omslachtige administratieve handeling is. Hierbij moet voorts worden opgemerkt dat de frequentie van beide vormen van financiële steunverlening niets zegt over de hoogte van het gedoneerde bedrag, dat bij een financiële overschrijving vermoedelijk hoger ligt – een bijkomende verklaring voor het verschil in prevalentie van beide vormen van financiële steunverlening.

Verder blijkt uit tabel 3 dat Vlamingen beide vormen van financiële steun niet altijd combineren. Slechts voor enkele types organisaties bestaan er (zwakke tot matige) significante positieve verbanden tussen de twee modaliteiten van financiële steunverlening: voor mensenrechtenorganisaties, milieu- en natuurverenigingen, politieke organisaties en levensbeschouwelijke organisaties. Voor de twee laatste organisatietypes gaat het om zeer kleine aantallen donateurs. Een zwak significant positief verband vinden we tussen de twee vormen van financiële steun voor hulp- en gezondheidsorganisaties.

Tabel 3 Het geven van geld aan verschillende types organisaties en doelen, Vlaanderen, 2009, % ja-antwoorden

	Storting op rekening N=1.440	Andere vorm van financiële steun N=1.440	Cramer's V
Hulp- en of gezondheidsorganisatie (Rode Kruis, Levenslijn, Kom op tegen Kanker, ...)	30,0	52,4	0,067*
Mensenrechtenorganisatie (Amnesty International, Pax Christi, ...)	4,9	9,7	0,198**
Solidariteit met de derde wereld (Artsen Zonder Grenzen, 11.11.11., Broederlijk delen, Damiaanactie, Vredeseilanden, ...)	22,3	36,3	n.s.
Milieu- of natuurorganisatie (Greenpeace, dierenbescherming, ...)	8,6	10,5	0,154**
Morele problemen (abortus, euthanasie, ...)	0,6	0,4	n.s.
Politieke organisatie	2,0	1,9	0,235**
Levensbeschouwelijke organisatie (kerk, moskee of andere levensbeschouwelijke organisatie)	4,5	14,2	0,212**
Andere organisatie	1,6	4,3	0,057*

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Bron: SVR - SCV 2009

In de SCV-survey van 2009 werden nog twee bijkomende beknopte vragen gesteld naar het geven in natura. Als eerste, en aansluitend bij de vraag naar het geven van geld voor goede doelen, peilde de GiV-module of de respondenten tijdens het voorbije jaar mogelijk (ook) goederen, zoals kleding, schoenen, meubelen, of andere goederen aan een goed doel hadden gegeven. Maar liefst 73,5% antwoordde hierop bevestigend. Ten tweede werd ook geïnformeerd of respondenten tijdens de voorbije 12 maanden bloed, plasma of bloedplaatjes hadden gegeven tijdens een actie van het Rode Kruis of in een erkend bloedtransfusiecentrum. Hierop antwoordde 7% bevestigend. Dit cijfer ligt iets hoger dan het cijfer van het Rode Kruis. Het jaarverslag van 2009 stelt dat 4,3% van de Vlamingen een bloedgever is en dat 70% van de Vlamingen ooit in hun leven bloed hebben gegeven (Rode Kruis, 2009, 80).

2. Patronen van geefgedrag en profielen van de gevers

Door de gecombineerde bevraging van verschillende vormen van geefgedrag in de SCV-survey 2009 kan worden nagegaan of Vlamingen verschillende vormen van geefgedrag aan organisaties cumuleren, dan wel dat deze elkaar uitsluiten. Zijn Vlamingen die tijd investeren in maatschappelijke organisaties ook financiële gevers of gevers in natura? Uit de analyse van Van den Bosch (2010) blijkt alvast dat anno 2002 een cumulatie van geven van geld en geven van tijd kon worden vastgesteld.

De GiV-module van 2009 suggereert inderdaad dat er van een cumulatie van verschillende vormen van geefgedrag kan gesproken worden. Op basis van het combineren van de variabelen geven van tijd aan maatschappelijke organisaties, van geld en in natura, kunnen

naast een groep van 'niet-gevers', twee duidelijk onderscheiden geefpatronen worden geïdentificeerd.⁷ Enerzijds kunnen 20,4% van de respondenten gecategoriseerd worden als 'tijdgevers'. Het zijn vrijwilligers die naast tijd eventueel ook én geld én/of in natura geven. Anderzijds kan 71% van de respondenten omschreven worden als 'materiële gevers'. Zij geven uitsluitend geld en/of in natura, maar geen tijd. Er is dus inderdaad sprake van cumulatieve patronen, waarbij evenwel het dominante patroon van geven bij de Vlaming het geven van tijd (vrijwilligerswerk) niet omvat. De Vlaming geeft wel degelijk, maar zal makkelijker overgaan tot het geven van geld en in natura dan het geven van tijd. Anderzijds lijkt het geven van tijd bijna automatisch samen te gaan met het geven van geld en in natura.

Gezien onderzoek al veelvuldig heeft uitgewezen dat de hogere sociaal-economische statusgroepen frequenter participeren in formele verenigingen en organisaties (Musick & Wilson, 2008), is het een relevante vraag of dergelijke stratificatiepatronen ook gereproduceerd worden met betrekking tot andere vormen van geven. Het profiel van de gemiddelde donateur blijkt volgens het onderzoek van Van den Bosch (2010) sterke gelijkenissen te vertonen met dat van de meer klassieke participanten aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk: hij/zij is vaker hoger geschoold, behoort tot het oudere deel van de bevolking en gaat (on)regelmatig naar erediensten. Een opvallend verschil: religie (denominatie) blijkt een negatieve invloed op donateurschap te hebben. Wie religieus is, heeft minder kans om giroactivist te zijn, dan wie aangeeft ongelovig of vrijzinnig te zijn. Als mogelijke verklaring verwijst Van den Bosch naar het effect van de vraagstelling waarbij vooral seculiere organisaties zijn opgenomen.

Uit de studie van Mortelmans e.a. (2005) kwamen twee ideaaltypes van donateurs naar voren. Structurele gevers zijn veeleer ouderen, met hogere inkomens en hogeropgeleiden. Zij geven meer, maar ook systematischer en op een meer beredeneerde wijze aan organisaties en goede doelen. Incidentele gevers zijn jonger, lager opgeleid en hebben een lager inkomen. Ze gaan ook niet beredeneerd te werk en geven eerder wanneer ze er worden op aangesproken. Ze krijgen eerder psycho-emotionele return van hun geefgedrag, in tegenstelling tot de structurele gevers die er groter materieel voordeel (fiscale aftrek) bij hebben (Mortelmans e.a., 2005).

In multivariate analyses gaan we de kans op geven volgens een aantal achtergrondkenmerken na. In een eerste model onderzoeken we de kans op geven ten opzichte van de kans op niet-geven, waarbij binnen de categorie van gevers (91,1% van de respondenten) geen onderscheid wordt gemaakt tussen types van gevers. In een volgend model maken we wel een onderscheid tussen 'tijdgevers' (die daarnaast veelal ook nog op materiële basis geven) en 'uitsluitend materiële gevers' en gaan we na wat de kans is op respectievelijk tijd geven en materieel geven ten opzichte van de kans op niet-geven.

De eerste analyse, weergegeven in tabel 4, wijst in eerste instantie uit dat geslacht, leeftijd, en het hebben van jonge kinderen geen effect hebben op het geefgedrag van de Vlamingen. Voorts hebben respondenten zonder partner minder kans om tot de gevers te behoren. Ook de kans dat lageropgeleiden (ten hoogste lager of hoger secundair onderwijs) tot de categorie van gevers behoren is kleiner dan deze kans bij de hogeropgeleiden. Hetzelfde geldt voor de respondenten die subjectief het gevoel hebben niet goed te kunnen rondkomen met hun inkomen. Degenen met betaald werk en de randkerkelijken (nemen zeer zelden of enkel op kerkelijke feestdagen deel aan religieuze plechtigheden) hebben dan weer een hogere kans om tot de gevers te behoren.

⁷ Geven van tijd: ja, indien onbetaald vrijwilligerswerk in maatschappelijke organisaties en/of bestuurslid van een of meerdere verenigingen. Geven van geld: ja, indien geld gestort op rekening of een andere vorm van financiële steun aan een of meerdere organisaties. Geven in natura: ja, indien goederen gegeven voor het goede doel of bloed, plasma of bloedplaatjes.

Tabel 4 Determinanten van geefgedrag, Vlaanderen, 2009 (geven van tijd en/of geld versus niet-geven; logistische regressieanalyse)

	Exp(B)
Geslacht (ref=vrouw)	0,708
Leeftijd	1,006
Opleiding (ref=hoger onderwijs)	
Maximum lager secundair	0,266***
Hoger secundair	0,341**
Betaald werk (ref=geen)	1,697*
Leefsituatie (ref=met partner)	0,361***
Kinderen jonger dan 6 in gezin (ref=ja)	1,843
Subjectief inkomensniveau (ref=comfortabel)	
Moeilijk rondkomen	0,372***
Het lukt om rond te komen	1,040
Kerkgang (ref=regelmatig)	
Nooit	1,122
Randkerkelijk	1,844*
Constant	24,724***

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Exp (B) > 1 grotere kans op geven versus niet-geven

Fit model Nagelkerke $R^2=0,166$

Bron: SVR - SCV 2009

De meer gedetailleerde analyse – waarbij we een onderscheid maken tussen ‘tijdgevers’, ‘uitsluitend materiële gevers’, en ‘niet-gevers’ – toont aan dat er voor het geven van tijd (vrijwilligerswerk) en het exclusief geven van geld en/of materiële zaken deels gelijke, en deels verschillende mechanismen spelen. Als eerste speelt leeftijd geen rol in het voorspellen van de onderscheiden geefpatronen. Ten tweede heeft geslacht geen effect op het geven van tijd, maar vertonen mannen wel een kleinere kans om tot de categorie van materiële gevers te behoren dan vrouwen. Voorts produceren opleiding, leefsituatie, en het subjectieve inkomensgevoel een gelijkaardig effect op beide geefpatronen: lageropgeleiden, alsook zij die geen partner hebben, en zij die het gevoel hebben niet goed te kunnen rondkomen met hun inkomen, hebben een kleinere kans om tot de ‘tijdgevers’ of ‘materiële gevers’ te horen, in vergelijking met de kans om tot de groep van niet-gevers te behoren. Degenen met betaald werk hebben telkens een grotere kans. Respondenten met kinderen jonger dan 6 jaar hebben dan weer een kleinere kans op het geven van tijd, maar er is geen effect op het geven van geld en/of materiële zaken. Wat de kerkgang betreft, ten slotte, hebben niet-kerkgangers in vergelijking met regelmatige kerkgangers (maandelijks of meermaals per maand godsdienstige erediensten bijwonen) een kleinere kans om tijd te geven, terwijl randkerkelijken meer kans hebben om tot de categorie van materiële gevers te behoren dan de regelmatige kerkgangers.

Tabel 5 Determinanten van geefgedrag, Vlaanderen, 2009 (tijdgevers, materiële gevers, en niet-gevers; multinomiale logistische regressieanalyse)

	Tijdgevers (vs. niet-gevers)	Exclusief materiële gevers (vs. niet-gevers)
	Exp(B)	Exp(B)
Geslacht (ref=vrouw)	1,189	0,622*
Leeftijd	1,000	1,007
Opleiding (ref=hoger onderwijs)		
Maximum lager secundair	0,159***	0,316**
Hoger secundair	0,247***	0,382**
Betaald werk (ref=geen)	1,710*	1,696*
Leefsituatie (ref=met partner)	0,352***	0,361***
Kinderen jonger dan 6 in gezin (ref=ja)	2,524*	1,708
Subjectief inkomensniveau (ref=comfortabel)		
Moeilijk rondkomen	0,304***	0,393***
Het lukt om rond te komen	0,873	1,100
Kerkgang (ref=regelmatig)		
Nooit	0,510*	1,386
Randkerkelijk	1,144	2,115**

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Exp (B) > 1 grotere kans op tijd geven versus niet-geven

Fit model via Nagelkerke $R^2=0,154$

Bron: SVR - SCV 2009

Op basis van deze analyses kunnen we besluiten dat de resultaten opnieuw bevestigen dat maatschappelijke participatie en geefgedrag ongelijk verdeeld zijn in de Vlaamse samenleving. Opleiding, leefsituatie en het subjectieve inkomensniveau bepalen het geefgedrag: hogeropgeleiden, respondenten met een partner, met betaald werk en zij die subjectief gezien goed kunnen rondkomen, hebben een grotere kans zowel op het geven van tijd als op het geven van geld en/of materiële zaken. Voorts blijkt deelname aan vrijwilligerswerk anno 2009 nog steeds gerelateerd aan kerkgang, en verkleint het hebben van jonge kinderen de kans op het geven van tijd aan organisaties (maar niet op het geven van geld en/of materiële zaken). Ten slotte hebben mannen en vrouwen een gelijke kans op deelname aan vrijwilligerswerk, maar behoren vrouwen wel vaker tot de groep van 'materiële gevers'.

Uitleiding

In deze bijdrage exploreerden we het geefgedrag aan organisaties – het geven van tijd, geld, of in natura – van de Vlamingen op basis van de GiV-module in de SCV-survey van 2009. Uit de resultaten blijkt dat de Vlaming wel degelijk geeft, maar vooral kiest voor het geven van geld en materiële zaken, eerder dan het geven van tijd (vrijwilligerswerk).

Wat vrijwilligerswerk betreft, blijft het aandeel gerapporteerde vrijwilligers met 15 tot 17% in Vlaanderen vrij stabiel sinds het begin van de metingen in 1996. De bestede tijd over de jaren heen schommelt van gemiddeld 7 uren per week in 1996 tot ongeveer 4 uren en een half in 2009. Van een duidelijke neerwaartse trend is echter niet onmiddellijk sprake. Het

soort organisaties waarvoor de Vlamingen zich vooral inzetten en het type taken dat ze opnemen, blijft nagenoeg ongewijzigd over de jaren heen.

Anno 2009 heeft ruim 40% van de Vlamingen minstens eenmaal geld gestort op de rekening van een maatschappelijke organisatie of een goed doel en heeft bijna 70% minstens eenmaal een andere vorm van financiële steun verleend. Hieruit kan worden afgeleid dat het storten van geld een meer hoogdrempelige vorm van geven vertegenwoordigt dan het verlenen van andere vormen van financiële steun, al kunnen we geen uitspraken doen over de hoogte van de geschonken bedragen. Zoals eerder onderzoek al uitwees, geven Vlamingen ook in 2009 overwegend geld aan hulp- en gezondheidsorganisaties, en in het kader van solidariteit met de derde wereld.

Naast het geven van geld voor goede doelen, verlenen Vlamingen ook massaal andere vormen van materiële steun. Maar liefst bijna drie op vier van de Vlamingen heeft tijdens het voorbije jaar (ook) goederen, zoals kleding, schoenen, meubelen, of andere goederen aan een goed doel gegeven. Het geven van bloed, plasma of bloedplaatjes gebeurt door 7% van de Vlamingen.

De analyses wijzen verder op de al vroeger vastgestelde cumulatieve patronen van geefgedrag aan organisaties. Naast een groep van 'niet-gevers' worden twee verschillende geefpatronen onderscheiden. Enerzijds behoort een op vijf respondenten tot de groep van 'tijdgevers'. Het zijn vrijwilligers die naast tijd eventueel ook én geld én/of in natura geven. Anderzijds zijn zeven op tien van de respondenten 'uitsluitend materiële gevers'. Zij geven geld en/of in natura, maar geen tijd. De Vlaming geeft aan organisaties, maar zal makkelijker overgaan tot het geven van geld en in natura dan het geven van tijd. Anderzijds lijkt het geven van tijd bijna automatisch samen te gaan met het geven van geld en in natura.

Ten slotte bevestigen de resultaten opnieuw dat maatschappelijke participatie en geefgedrag ongelijk verdeeld zijn in de Vlaamse samenleving. Opleiding, leefsituatie, al dan niet betaald werk en het subjectieve inkomensniveau bepalen het geefgedrag aan organisaties. Een hogere sociaal-economische positie gaat vaker samen met het geven van tijd en/of geld en in natura. Voorts blijkt deelname aan vrijwilligerswerk anno 2009 nog steeds gerelateerd aan kerkgang, en verkleint het hebben van jonge kinderen de kans op het geven van tijd aan organisaties (maar niet op het geven van geld en/of materiële zaken). Ten slotte hebben mannen en vrouwen een gelijke kans op deelname aan vrijwilligerswerk, maar behoren vrouwen wel vaker tot de groep van 'uitsluitend materiële gevers' – tenminste wat het geven aan organisaties betreft.

Literatuurlijst

Carton, A., Vander Molen, T. & Pickery, J. (2010). *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2009. Basisdocumentatie*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, Methoden en Technieken (in voorbereiding).

Contactgroep Giften (2002). *Rapport betreffende de erkenning van organisaties met het oog op het uitreiken van attesten voor de belastingaftrek van giften in geld*. Brussel: FOD Financiën. <http://fiscus.fgov.be/interfaofnl/Giften/rapport%20nl.pdf>, geraadpleegd op 26 juli 2008.

Damen, S., Mortelmans, D., Raeymaeckers, L., Röben, R., & Versweyveld, D. (2000). *De wilde weldoener? Vlaamse geefpatronen aan liefdadigheid*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, PSW-paper 2000/8.

Defeyt, P. (2010). *Indicateurs de la générosité des Belges*. Ottignies: Institut pour un Développement Durable. <http://www.iddweb.eu/docs/generosite.pdf>, geraadpleegd op 15 april 2011.

Dekker, P. & van den Broek, A. (2006). Is volunteering going down? In: P. Ester, P., Braun, M. & Mohler, P. (eds). *Globalization, Value Change, and Generations. A Cross-national and Intergenerational Perspective*. Leiden/Boston: Brill, 179-205.

Elchardus, M., Hooghe, M. & Smits, W. (2001). De werken van het middenveld. In: Elchardus, M., Huyse, L. & Hooghe, M. (red.). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen*. Brussel: VUBPRESS, 105-134.

Gijssels, C. & Loose M. (2007). Wie participeert er toch? Patronen en factoren van verwachte en onverwachte participatie aan het verenigingsleven in Vlaanderen. In: Pickery, J. (red.). *Vlaanderen gepeild! Studiedag 18 september 2007*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, 114-140.

Hooghe, M. & Quintelier, E. (2007). Naar een vergrijzing van het verenigingsleven? Trends in de participatie aan het verenigingsleven in Vlaanderen, 1998 - 2006. In: Pickery, J. (red.). *Vlaanderen gepeild! Studiedag 18 september 2007*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, 141-166.

Hustinx, L., Cnaan, R. A., & Handy, F. (2010). Navigating theories of volunteering: A hybrid map for a complex phenomenon. In: *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40 (4), 410-434.

Hustinx, L. & Gijssels, C. (2009). Belgium. In: Wiepking, P. (red.). *The State of Giving Research in Europe. Household Donations to Charitable Organizations in Twelve European Countries*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 11-14.

Koning Boudewijnstichting (2011). Persbericht: Filantropie doorstaat crisis relatief goed. <http://www.kbs-frb.be/pressitem.aspx?id=279256&LangType=2067>, geraadpleegd op 13 mei 2011.

Mortelmans, D., Damen, S., & Sinardet, D. (2005). *Lief, liever, ... liefdadig? Over het liefdadigheidsgehalte van de Vlaming. PWS-paper 2005/8*. Antwerpen: Universiteit van Antwerpen.

Musick, M., & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington: Indiana University Press.

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.

Rode Kruis (2009). Jaarverslag Rode Kruis - Vlaanderen.
http://jaarverslag.rodekruis.be/NR/rdonlyres/269D4104-8C83-4B36-A837-295284D03775/0/jaarverslag2009_web.pdf, geraadpleegd op 28 april 2011.

Schuyt, T. N. M., & Gouwenberg, B. M. (2005). *Geven in Nederland 2005*. 's-Gravenhage: Elsevier.

Smits, W. & Elchardus M. (2009). Vlaanderen sociaal bekabeld. In: Vanderleyden L., Callens, M. & Noppe, J. (red.). *De Sociale Staat van Vlaanderen 2009*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, 235-278.

Vanderleyden, L. & Moons, D. (2010). *Informele zorg in Vlaanderen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Rapport 2010/3.

Van den Bosch, D. (2010). Van clubhuis naar gironummer? Giroactivisme en sociaal kapitaal in Vlaanderen. In: *Tijdschrift voor Sociologie* (in voorbereiding).

Van Ootegem, L. (red.) (1993). *De markt van de vrijgevigheid. Giften in Vlaanderen doorgelicht*. Leuven: Acco.

VRIND (2011). Focus vrijwilligerswerk. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering (in voorbereiding).

Wollebæk, D. & Selle, P. (2002). Does Participation in Voluntary Associations Contribute to Social Capital? The Impact of Intensity, Scope, and Type. In: *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31 (1), 32-61.